

Beschrijving, waardering en kernwaarden van kapel en klooster van het Sint Nicolaascomplex, Prinses Irenestraat 19

Datum: 1 april 2019

Auteur: André Winder, Jouke van der Werf, Jos Smit

Status

Gemeentelijk monument

Objectnummer: 222313

Gebouwtype, bouwgeschiedenis in hoofdlijnen en waardering

Gebouwtype en bouwgeschiedenis in hoofdlijnen

Kapel (thans restaurant en expositieruimte) op cirkelvormige grondslag, enigszins verdiept aangelegd en opgebouwd uit twee bouwlagen onder plat dak met centraal geplaatste lichtkoepel. Aan de westzijde bevindt zich een uitbouw ('portaalgebouw') van twee bouwlagen op rechthoekige grondslag met trappenhuis en nevenruimten. Aan de oostzijde is een eenlaagse verbindingsgang – met tweede trappenhuis –, naar het voormalige klooster.

Het klooster is – typologisch bijzonder – ondergebracht in een hoge, rechthoekige flat met afgeronde hoeken.

De gevels van het betonnen klooster zijn bekleed met, speciaal voor dit gebouw gebakken, bruinoranje bakstenen en gevuld met stalen ramen. De afwerking en het duidelijk contrast tussen de betonnen constructie en de bakstenen gevelbekleding dat zich ook manifesteert in het toegepaste metselverband zonder verspringende stootvoegen, is nog goed herkenbaar. De entreepartij kreeg een extra verbijzondering door een extra venster en een natuurstenen plaat met naam van het klooster.

Bijzonder is de gevelindeling met vensters van ongelijke vorm die het belang van de daar achterliggende ruimtes (leraren, theologanten, gemeenschappelijke ruimtes) aangeven en door deze onregelmatige plaatsing het vlakke, gesloten karakter van de vormgeving benadrukken.

In 1962 naar ontwerp van de architect Lau Peters voltooide kapel, oorspronkelijk deel uitmakend van een rooms-katholiek complex dat verder bestond uit het Sint Nicolaaslyceum (gesloopt), de St. Pius middelbare meisjesschool (gesloopt) en het Sint Nicolaasklooster. De kapel is grotendeels nog oorspronkelijk in vorm en opzet, alleen de inrichting werd verwijderd toen de kapel in 1998 sloot voor de eredienst. In 2005-2006 werd het interieur verbouwd waarbij op souterrainniveau de bakstenen borstweringen tussen de altaarnissen en de omloop daarlangs werden verwijderd, en oorspronkelijke ramen aan de terraszijde werden vervangen door deuren en nieuwe ramen. Op de verdieping werd de sacristie verbouwd tot toiletruimten. Het portaalgebouw werd uitgebreid met een nieuwe ingang.

De opzet van het klooster als een stapeling van functies is voor de Nederlandse kloosterbouw uitzonderlijk.

De hoofdstructuur met aan de oostzijde de trap en kleine vertrekken, de middengang die voor de ontsluiting zorgt en de grote vertrekken aan de westzijde is nog grotendeels intact. De indeling van de verschillende verdiepingen is, met uitzondering van de zesde verdieping, in de loop der tijd sterk gewijzigd.

Waardering

Het exterieur, de hoofdconstructie, de interne structuur, de ruimtewerking en de oorspronkelijke interieurafwerkingen van de voormalige Sint Nicolaaskapel en –klooster zijn van hoge monumentale waarde. De wijzigingen uit 2005 worden, wat monumentale waarde betreft, als indifferent beoordeeld.

Kernwaarden van het klooster en de kapel

Stedenbouwkundig:

-Klooster en kapel vormen als twee losstaande elementen met een heldere geometrische vorm een ensemble, dat zich oorspronkelijk onderscheidde van de rechtlijnige, orthogonale opzet van de beide schoolgebouwen. Het vrijhouden van de beide objecten ten opzichte van elkaar is een belangrijke stedenbouwkundige kwaliteit

Typologisch:

Klooster

- De opzet van het klooster als een stapeling van functies is voor de Nederlandse kloosterbouw uitzonderlijk
- De hoofdstructuur met aan de oostzijde de trap en kleine vertrekken, de middengang die voor de ontsluiting zorgt en de grote vertrekken aan de westzijde is nog grotendeels intact. De indeling van de verschillende verdiepingen is, met uitzondering van de zesde verdieping, in de loop der tijd sterk gewijzigd

Kapel

- De centrale vorm van de kapel is uitzonderlijk voor de naoorlogse kerkbouw in Nederland
- Wat indeling betreft is de ongedeelde ruimte boven en de in veertien nissen verdeelde ruimte, die ook een constructieve functie hebben, beneden van belang.

Architectonisch

Klooster

Exterieur

- De rechthoekig vorm met afgeronde hoeken is kenmerkend
- De afwerking en het duidelijk contrast tussen de betonnen constructie en de bakstenen gevelbekleding dat zich ook manifesteert in het toegepaste metselverband zonder verspringende stootvoegen, is nog goed herkenbaar. De entreepartij kreeg een extra verbijzondering door een extra venster en een natuurstenen plaat met naam van het klooster
- Bijzonder is de gevelindeling met vensters van ongelijke vorm die het belang van de daar achterliggende ruimtes (leraren, theologanten, gemeenschappelijke ruimtes) aangeven en door deze onregelmatige plaatsing het vlakke, gesloten karakter van de vormgeving benadrukken
- Kenmerkend voor de architectuur is de vormgeving van de vensters met de afgeronde bovenranden, de stalen ramen en de diepliggende vensterbanken.

Interieur

Het interieur van de vertrekken zijn overwegend wit geverfd, de oorspronkelijk afwerking is op sommige plaatsen nog aanwezig:

- De sculpturale trap in het trappenhuis met houten traleuning en houten afdeklat van de zigzaggende trapwand
- Natuurstenen vensterbanken
- Natuursteengebruik in binnenkomsthal en een met grijsgroen natuursteen bekleed muurtje en een wand met bruin geglaazuurde vierkante tegels
- De bordestrap met ijzeren traleuning
- De westelijk gangwand op de eerste verdieping met de oorspronkelijke, bruin geglaazuurde vierkante tegels
- De oorspronkelijke, blauwe betegeling van de sanitaire ruimtes is deels aanwezig

- De oranje geschilderde deur naar het trappenhuis is oorspronkelijk

Kapel

Exterieur

- Het contrast tussen de transparant gehouden onderbouw en de gesloten, door diepliggende vensters geperforeerde, introverte bovenbouw
- De ruw afgewerkte betonnen wand met terra nova van de bovenbouw, waardoor een sterk contrast ontstaat, ook in textuur, met het glas beneden en het baksteen van het klooster
- De tegenstelling tussen de verticale indeling van vensters beneden en de horizontaal vormgegeven vensters die re oorspronkelijk was, boven is verdwenen
- Kenmerkend is het duidelijk laten uitkomen van het verschil in functie tussen trapportaal en kapel
- De huidige hoofdingang dateert uit 2005-2006 en behoort niet tot de monumentale waarde van de kapel

Interieur

- Van de verbindingsgangen naar de overige gebouwen van het complex is alleen de verbinding met het klooster nog intact
- Van de indeling van de benedenbouw is de indeling in nissen van belang. De bakstenen wand die de nissen van de omloop scheidde is verdwenen, waardoor de wisselwerking met buiten sterker is geworden.
- Aan de achterzijde zijn de oorspronkelijke vensters nog aanwezig.
- In de eigenlijke kapelruimte is de serene sfeer die opgeroepen wordt door het bovenlicht in het naar het midden toe hellende dak en het licht dat door de diepliggende vensters in de buitenwand binnenvalt, van hoge kwaliteit. De lantaarn die over de centrale opening is geplaatst verwijst naar belangrijke historisch voorbeelden uit de renaissance.

Richtlijnen voor verbouwing en onderhoud van monumenten zijn te vinden op:

www.amsterdam.nl/erfgoed > wet- en regelgeving > richtlijnen voor verbouwing en onderhoud

Aanwijzingen voor het verduurzamen van een monument:

www.amsterdam.nl/erfgoed > projecten en onderzoek > duurzaamheid en monumenten

Bronnen en literatuur

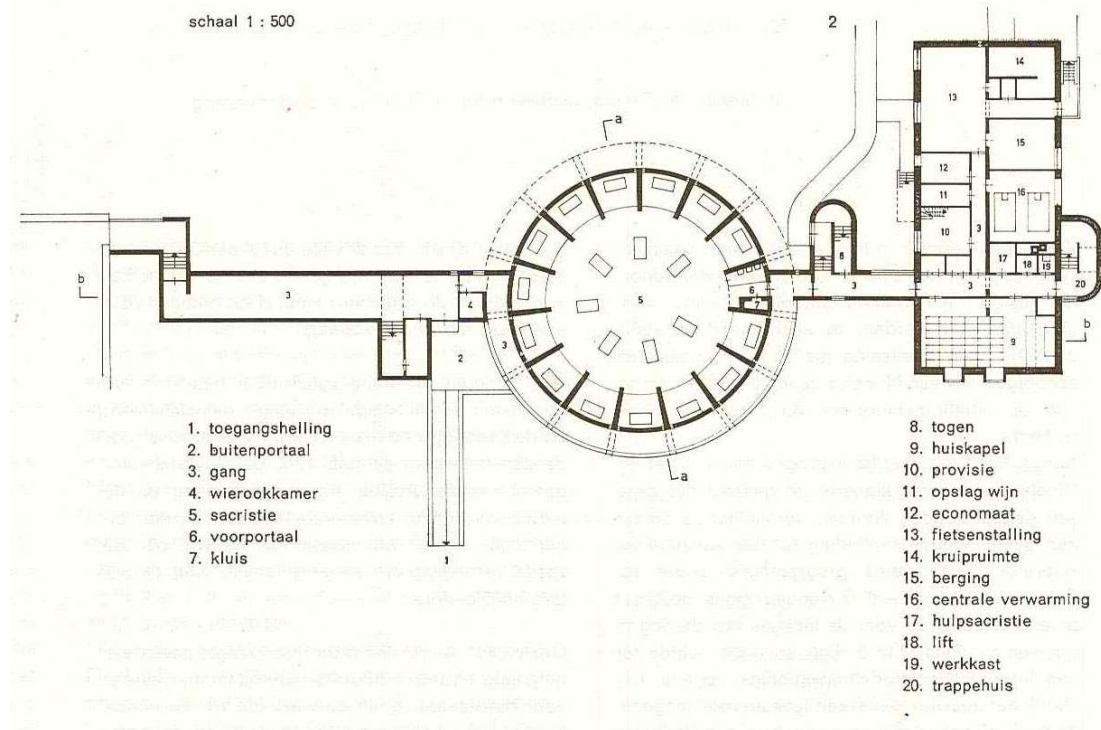
Monumenten en Archeologie, archief
Stadsarchief Amsterdam, beeldbank

Linda Driesen-van der Male, *Cultuurhistorisch onderzoek Prinses Irenestraat 19, Amsterdam, Voorschoten* 2018 (Culthis Adviesbureau cultuurhistorie)

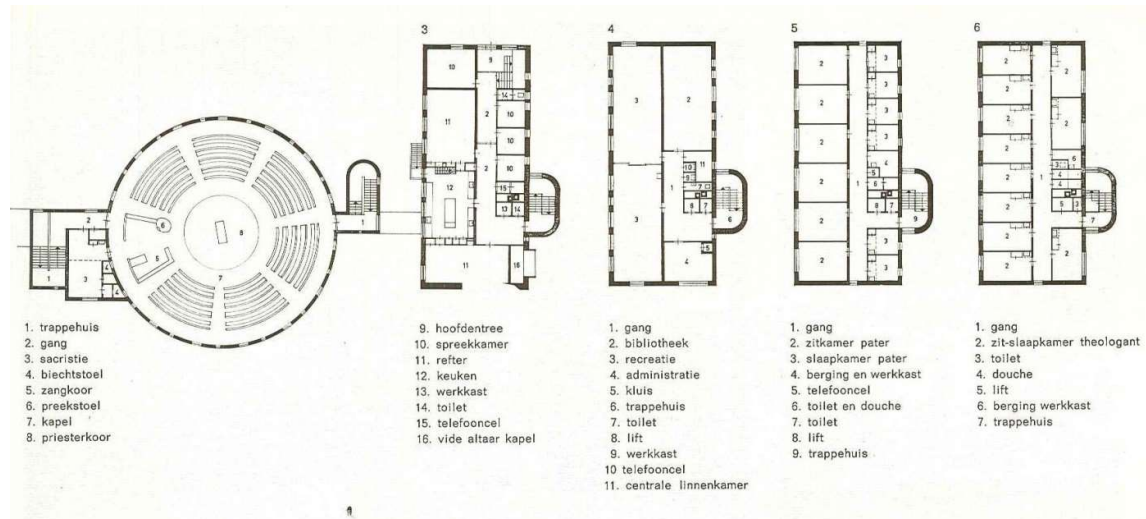
Lau Peters, 'St. Nicolaasklooster en kapel te Amsterdam', *Bouwkundig Weekblad* 1962, 97-101

Marjanne Statema, Joost van Hest en Jouke van der Werf, *Het Sint Nicolaas Lyceum, klooster en kapel – een waardestelling*, Amsterdam 2011

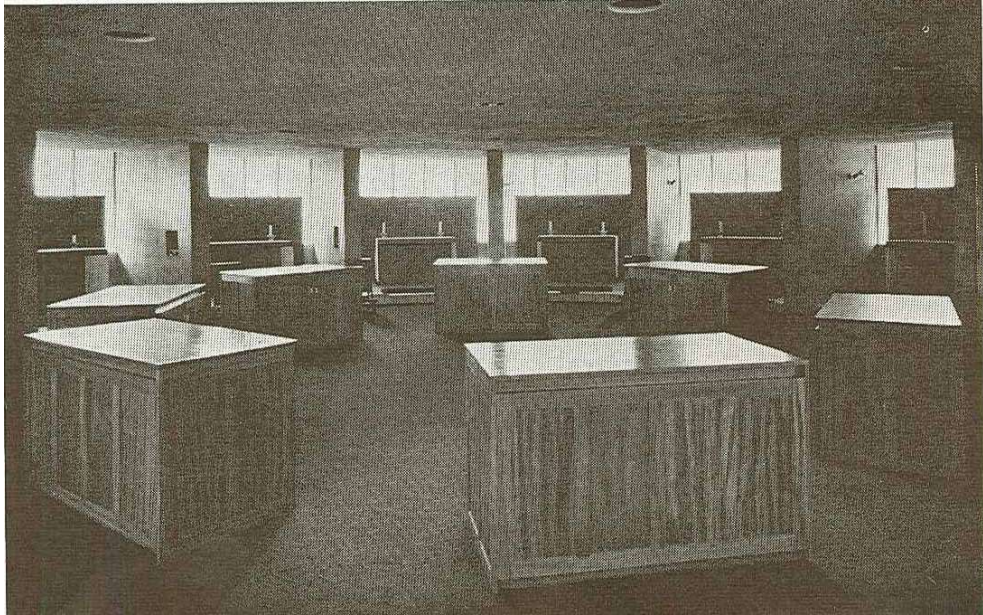
Beeldmateriaal

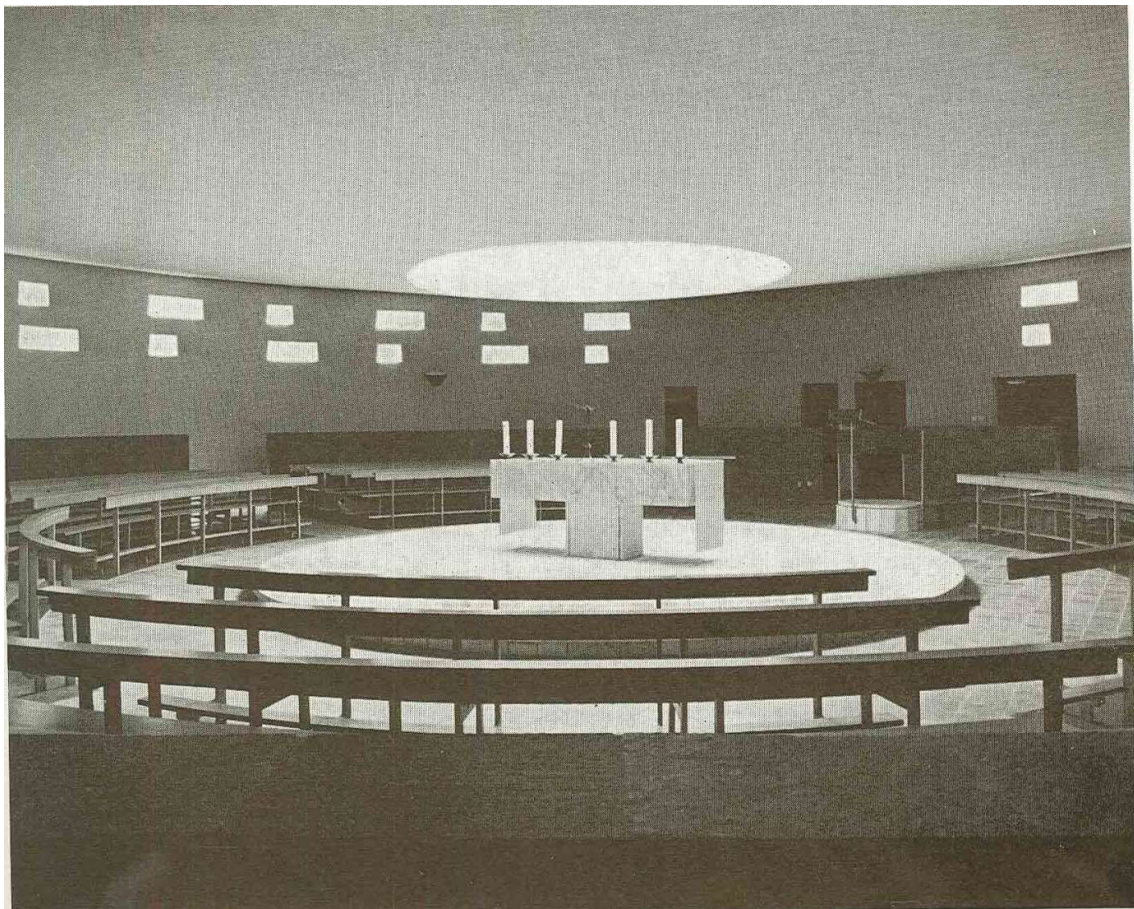
Sint Nicolaaskapel (links) en klooster, plattegrond begane grond (Bouwkundig Weekblad 1962, 98)

Sint Nicolaaskapel (links) en klooster, plattegrond verdieping(en) (Bouwkundig Weekblad 1962, 99)

Sint Nicolaaskapel, begane grond met altaarnissen (Bouwkundig Weekblad 1962, 100)

Sint Nicolaaskapel, verdieping, kapel (Bouwkundig Weekblad 1962, 100)